

แนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤต ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2
The Crisis Management of School Administrators in Opportunity expansion Schools Under the Primary Educational Service Area Nongbualumphu Office 2

ศราวุธ ดลราศรี, คณิศร จีกระโทก, นวัตกรรม หอมสิน
Sarawut Donrasri, Kanisorn Jeekratok, Nawattakorn Homsin
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Faculty of education, Udon Thani Rajabhat University
E-mail: 63120605141@udru.ac.t

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ประเด็นเนื้อหาตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ทำให้ได้แนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤต ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า สถานศึกษาต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤต โดยการนำเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษา บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน สอดแทรกความรู้เรื่องการเอาตัวรอดในวิกฤตต่าง ๆ และต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤต
2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการรับมือกับสภาวะวิกฤต สร้างความปลอดภัยของอาคารเรียนหรือสิ่งอำนวยความสะดวก มีการซ่อมแซมเผชิญเหตุ สำรวจและค้นหาแหล่งทุนสนับสนุนภายนอก เพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับทุนเพิ่มเติมสำหรับโครงการในการแก้ไขในสภาวะวิกฤต
3. ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุน ฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤต เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือครูและนักเรียนต้องมีความรอบคอบ ไม่ประมาทกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ผู้บริหารและครูจะต้องเป็น

ได้รับบทความ: 7 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 24 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 25 มีนาคม 2567

Received: March 7, 2024; Revised: March 24, 2024; Accepted: March 25, 2024

ผู้ที่พร้อมเรียนรู้และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา

4. ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า สถานศึกษาต้องมีแผนเผชิญเหตุและมีการซ้อมแผน และมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การจัดเวรยาม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานในสภาวะวิกฤตไว้รองรับสถานการณ์วิกฤต วางแผนการดำเนินงาน โดยพิจารณาจากความต้องการและเหมาะสมกับสภาวะวิกฤต ผู้บริหาร ควรติดตามแบบประเมินผลการดำเนินงานเพื่อวัดความสำเร็จและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ในการบริหารทั่วไปในสภาวะวิกฤตอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารจัดการ, สภาวะวิกฤต, ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The purpose of this research were to study management guidelines in crisis situations.of school administrators expanding educational opportunities It is qualitative research. The sample group consisted of 7 people, including 2 deputy directors of the district office, 2 educational supervisors, and 3 school directors. The instrument used was a semi-structured interview. (Semi-structured Interview) takes information from the interview to synthesize content points based on the opinions of the informants. This gives guidelines for management in crisis situations. of school administrators to expand educational opportunities in all 4 areas as follows.

The research results found that:

1. Academic administration: Educational institutions must provide knowledge about crisis situations. By importing it into the school curriculum Integration in teaching and learning Insert knowledge about survival in various crises and must prepare for the use of technology in teaching and learning under crisis conditions.

2. Budget management is that educational institutions must allocate budgets to support activities related to dealing with crisis situations. Ensure the safety of school buildings or facilities. There is a rehearsal for emergency response plans. Explore and identify external funding sources to increase your chances of receiving additional funding for crisis resolution projects.

3. Personnel management is that educational institutions must promote and support Train teachers and educational personnel to have knowledge about crisis situations. To prepare to deal with Teachers and students must be careful. Do not be careless about various events. Administrators and teachers must be

people who are ready to learn and ready for change. Executives must be people with a broad vision. Being alert all the time.

4. General administration is that the educational institution must have an incident response plan and practice plans and be prepared in terms of buildings and facilities. facilities Security, guard duty arrangements, and a crisis management committee have been appointed to support crisis situations. Plan operations by considering needs and appropriateness to the crisis situation. Executives should follow up on performance evaluations to measure success and improve to correct shortcomings. in general management in crisis situations with maximum efficiency.

Keywords: Management, Crisis, School Administrators Expand Educational Opportunities

1. บทนำ

การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการบริหารที่ดี เพราะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นรูปแบบของการปฏิบัติและการจัดสรรทรัพยากรที่ออกแบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งหากเป็นสถานการณ์ปกติ การกำหนดแนวทางการบริหารสถานศึกษาก็อาจจะสามารถทำได้โดยไม่มีความยุ่งยาก แต่หากเป็นสถานการณ์ที่เป็นสภาวะวิกฤต ก็อาจจะส่งผลกระทบถึงการบริหารสถานศึกษาและทำให้ไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ก็เป็นได้ ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาในสภาวะวิกฤต จึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับกับสภาวะวิกฤตนั้น ๆ (สัมมา รัตนธย์, 2554: 653)

สภาวะวิกฤตเป็นปรากฏการณ์เชิงลบที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดและส่งผลกระทบแก่ภาพลักษณ์และการดำเนินงานขององค์กร ปัจจุบันการจัดการสภาวะวิกฤตได้รับความสนใจจากทุกองค์กร เพราะการปล่อยให้สภาวะวิกฤตเกิดขึ้นยาวนานมากเท่าไรก็ยิ่งได้รับผลกระทบมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นการจัดการสภาวะวิกฤตจึงถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกองค์กรในปัจจุบันเพราะจะสามารถช่วยลดผลกระทบและทำให้องค์กรอยู่รอดได้ในยุคที่สภาพแวดล้อมภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (ชาญวิทย์ ดาวประทีป, 2550: 1) ดังนั้น สภาวะวิกฤตจึงไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ในรูปแบบใดก็ตาม ย่อมสามารถเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดแนวทางการบริหารสถานศึกษา รวมทั้งยังเป็นสถานการณ์ที่มีความท้าทายต่อทักษะ ความรู้ความสามารถในการบริหารงานสถานศึกษา และยังท้าทายต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาอีกด้วยเช่นกัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 2 มีประสบการณ์ในการเผชิญกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ เช่น ประสบปัญหาทั้งการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา (covid -19) ปีการศึกษา 2564 ที่ผ่านมาซึ่งถือเป็นสภาวะวิกฤตประเภทหนึ่ง แม้จะมีการเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตาม

นโยบายของรัฐบาลและนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่ก็ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ทำให้ต้องงดการจัดกิจกรรมแบบ On Site ในห้องเรียนปรับเปลี่ยนมาเป็นการเรียนการสอนแบบ Online ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าว เป็นการปรับเปลี่ยนกะทันหัน ครูและนักเรียนบางส่วนยังไม่ทันตั้งรับหรือได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบเต็มรูปแบบที่เพียงพอ ซึ่งอาจทำให้จัดการเรียนการสอนเกิดปัญหาหรือไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงพอ และปลายปี 2565 ที่ผ่านมา ซึ่งเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขึ้น คือ เหตุการณ์กราดยิง ที่ตำบลอุทัยสวรรค์ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู อันสร้างความสูญเสียให้แก่ชุมชนและโรงเรียนในสังกัดเป็นวงกว้าง ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการประชุมวางแผนรับมือและป้องกันเป็นการเร่งด่วน เพื่อไม่ให้เหตุการณ์ที่เป็นสภาวะวิกฤตเช่นนี้เกิดขึ้นซ้ำรอย

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤต ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ซึ่งจะถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการขับเคลื่อนและนำพาสถานศึกษาผ่านพ้นสภาวะวิกฤตไปสู่ความสำเร็จได้ อันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันและอนาคต ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการศึกษา ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ศิษยานุศิษย์ 2 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 7 คน โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้

1. รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 คน ประกอบด้วย
 - 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการบริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป
 - 2) วุฒิการศึกษาปริญญาโทการบริหารการศึกษาขึ้นไป
2. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ประกอบด้วย
 - 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป

2) วุฒิการศึกษา ปริญญาโทการบริหารการศึกษาขึ้นไป

3. ศักยานินเทศก์ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย

1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป

2) วุฒิการศึกษา ปริญญาโท บริหารการศึกษาหรืออย่างอื่นขึ้นไป

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารบุคคล 4) ด้านการบริหารทั่วไป

3.3. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ผู้วิจัยกำหนดเรื่องให้กระชับ เฉพาะเจาะจง และชัดเจนที่สุด กำหนดวัตถุประสงค์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คุณสมบัติ ส่วนเกี่ยวข้องและกำหนดเวลาให้ชัดเจนและเหมาะสม พร้อมนำเสนอข้อมูลสภาพและปัญหาในการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

1) ผู้วิจัยเตรียมประเด็นคำถามหรือแบบสัมภาษณ์ที่จะสัมภาษณ์ โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา

2) ผู้วิจัยจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการสัมภาษณ์ เช่น สมุดโน้ต ปากกา เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

3) ผู้วิจัยประสานติดต่อนัดหมาย วันเวลา รวมถึงเรื่องหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ล่วงหน้า

4) เมื่อถึงเวลานัดหมายแนะนำตนเองต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งทักทายพูดคุยและสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง เพื่อผ่อนคลายความเกร็งวิตกกังวลในการสัมภาษณ์

5) ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์และเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยประมาณ

6) เริ่มต้นการสัมภาษณ์ ตามประเด็นที่ผู้วิจัยเตรียมมา พร้อมจดบันทึกข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์

นำไปจำแนกจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นและตีความความหมายข้อมูลตามกรอบแนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้อง ขอบเขตการวิจัย วัตถุประสงค์ และข้อค้นพบที่สำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหาร และส่งแนวทางที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ กลับคืนให้ผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 7 คน เพื่อยืนยันผลของแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤต ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2

4. สรุปผลการวิจัย

ผลของการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 พบว่า มีการระบุแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหาร ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นการบริหาร จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

4.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า สถานศึกษาต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ โดยการนำเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษา บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภัยทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ภัยที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์ 2) ภัยจากอุบัติเหตุ 3) ภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ 4) ภัยที่เกิดจากผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ สอดแทรกความรู้เรื่องการเอาตัวรอดในวิกฤตต่าง ๆ กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กำหนดกลยุทธ์และศึกษากระบวนการจัดการบริหารวิชาการในสถานการณ์วิกฤต และเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤตต่าง ๆ เพื่อให้สามารถลดผลกระทบต่อการจัดการศึกษา

4.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับมือกับสภาวะวิกฤต จัดสรรงบประมาณในการสร้างความปลอดภัยของอาคารเรียนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีการจัดตั้งงบประมาณในการซ่อมแซมเผชิญเหตุ ผู้บริหารควรทำการวิเคราะห์และประเมินความต้องการทางการเงินของโรงเรียนในสภาวะวิกฤตที่เจออยู่ ผู้บริหารควรสำรวจและค้นหาแหล่งทุนสนับสนุนภายนอก เพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับทุนเพิ่มเติมสำหรับโครงการในการแก้ไขในสภาวะวิกฤต

4.3 ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุน ฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือ ผู้บริหารต้องมีการเน้นย้ำให้ครูและนักเรียนมีความรอบคอบ ไม่ประมาทกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่พร้อมจะเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ผู้บริหารและครูจะต้องเป็นผู้ที่พร้อมเรียนรู้และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา สามารถคาดการณ์และวางแผนอนาคตขององค์กรได้ เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรในการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเกิดวิกฤตใด ๆ ขึ้นก็ตาม การจัดการเรียนการสอนก็ยังดำเนินต่อไปได้

4.4 ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า สถานศึกษาต้องมีแผนเผชิญเหตุและมีการซ้อมแผนโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ 1) ระยะก่อนเกิดวิกฤต 2) ระยะเกิดวิกฤต 3) ระยะหลังเกิดวิกฤต มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การจัดเวรยาม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานในสภาวะวิกฤตไว้รองรับสถานการณ์วิกฤต วางแผนการดำเนินงาน โดยพิจารณาจากความต้องการและเหมาะสมกับสภาวะวิกฤต ผู้บริหารควรติดตามแบบประเมินผลการดำเนินงานเพื่อวัดความสำเร็จและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ในการบริหารทั่วไปในสภาวะวิกฤตอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลของการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤต ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 2 โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ สามารถนำมาอภิปราย ดังนี้

5.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า สถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤตต่าง ๆ เพื่อให้สามารถลดผลกระทบต่อการจัดการศึกษา สอดแทรกความรู้เรื่องการเอาตัวรอดในวิกฤตต่าง ๆ กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ โดยการนำเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษา กำหนดกลยุทธ์และศึกษากระบวนการจัดการบริหารวิชาการในสถานการณ์วิกฤต และบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภัยทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ภัยที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์ 2) ภัยจากอุบัติเหตุ 3) ภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ 4) ภัยที่เกิดจากผลกระทบต่อสภาวะทางกายและจิตใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาขาดการวางแผนพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาสาระหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อรองรับกับสภาวะวิกฤต ใช้กระบวนการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เช่นออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในช่วงที่เผชิญกับสภาวะวิกฤต สอดคล้องกับแนวคิดของ วัสสิกา รุมาคม (2565: 16) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาในยุคความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19 ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในยุคความปกติใหม่ควรกำหนดให้มีเนื้อหาการเรียนรู้ในเรื่องของสุขภาพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างสรรค์นวัตกรรมและขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การค้นหาเป้าหมายของผู้เรียน ค้นหาวิธีการและช่องทางการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนรู้ ประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนปรับปรุงและพัฒนาตนเองเพื่อการเรียนรู้ครั้งใหม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แววดา ชุ่มอิม (2562: 82) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมครูนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดหาสื่อและสนับสนุนให้เข้ารับการอบรมพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี

รวมถึงการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษาต้องมีการกำกับติดตามกำหนดการดำเนินงานอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนและมีการสรุปผลเพื่อพัฒนาปรับปรุงจัดทำหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับหลักสูตรสถานศึกษามีการประเมินผลการใช้หลักสูตร วัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และมีกระบวนการสร้าง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จัดสรรงบประมาณในการสร้างความปลอดภัยของอาคารเรียนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับมือกับสภาวะวิกฤต ควรมีการจัดตั้งงบประมาณในการซ่อมแซมเผชิญเหตุ ผู้บริหารควรทำการวิเคราะห์และประเมินความต้องการทางการเงินของโรงเรียนในสภาวะวิกฤตที่เจออยู่ ควรสำรวจและค้นหาแหล่งทุนสนับสนุนภายนอกเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับทุนเพิ่มเติมสำหรับโครงการในการแก้ไขในสภาวะวิกฤต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาขาดการใช้กระบวนการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤต ระดมทรัพยากรและการระดมทุนเพื่อการศึกษา เช่น การดำเนินการประชาสัมพันธ์ การระดมทรัพยากรและการระดมทุนเพื่อการศึกษา เพื่อรองรับสภาวะวิกฤต สอดคล้องกับแนวคิดของ วันทนา ฤทธิงู (2565: 134) ได้อธิบายเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรทางการศึกษา ว่า ปัจจุบันสถานศึกษามีความสามารถ ศักยภาพและวิธีการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพที่แตกต่างกันไปทักษะในการบริหารเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นคนที่มีส่วนโดยตรงที่จะทำให้การบริหารงานโรงเรียนเกิดผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง นอกจากนี้การได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน และความสามารถในการระดมทรัพยากรทั้งในรูปแบบตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน เช่น ภูมิปัญญา องค์ความรู้วิชาการ แรงงาน วัสดุครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง และอื่น ๆ เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้สามารถจัดการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพร โยศรีธา (2564: 68) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาอำเภอลานสัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาอำเภอลานสัก มีดังนี้ 1) ด้านการจัดทำงบประมาณ สถานศึกษาประชุมคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนงบประมาณและขอตั้งงบประมาณโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 2) ด้านการบริหารงบประมาณรายจ่าย สถานศึกษาดำเนินงานตามแผน/โครงการตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ 3) ด้านควบคุมงบประมาณ สถานศึกษาพัฒนาบุคลากรบริหารพัสดุและสินทรัพย์โดยการอบรม เกี่ยวกับระเบียบการคลังและพัสดุ กำกับติดตาม ตรวจสอบ การจัดทำรายงานเงินคงเหลือและการเบิกจ่ายงบประมาณอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการประเมินผลและการรายงาน สถานศึกษากำกับติดตามระหว่างและหลังการใช้งบประมาณ และจัดทำรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ให้ทุกภาคส่วนทราบ

5.3 ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุน ฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือ ผู้บริหารต้องมีการเน้นย้ำให้ครูและนักเรียนมีความรอบคอบ ไม่ประมาทกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่พร้อมจะเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ผู้บริหารและครูจะต้องเป็นผู้ที่พร้อมเรียนรู้และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา สามารถคาดการณ์และวางแผนอนาคตขององค์กรได้ เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรในการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเกิดวิกฤตใด ๆ ขึ้นก็ตาม การจัดการเรียนการสอนก็ยังดำเนินต่อไปได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาขาดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤต และใช้กระบวนการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตในการวางแผนอัตรากำลัง เช่น การจัดทำแผนอัตรากำลังภายใต้สภาวะวิกฤต สอดคล้องกับแนวคิดของ กนกศักดิ์ ทินราช และวิภาดา ประสารทรัพย์ (2566: 715) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ว่าการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ควรมีการจัดการความรู้ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความต้องการในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้องค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเกิดการแข่งขันกันด้วยความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การจัดการความรู้ในองค์กรเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดแนวคิด ทักษะ กระบวนการในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้รับทั้งภายใน และภายนอกองค์กร เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง และผู้เรียนในการเปลี่ยนผลสัมฤทธิ์ให้เป็นโอกาสซึ่งบุคลากรต้องรู้จักการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา สารัมย์ (2562: 93) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเข้าศึกษา อบรม สัมมนา ในหลักสูตรต่าง ๆ ให้ค่ายกย่องชมเชยเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการฝ่ายอาคารสถานที่ให้มีความพร้อมและความปลอดภัย รวมถึงการให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการทำงานอย่างเป็นประชาธิปไตย ผู้บริหารสถานศึกษามีการนิเทศ กำกับติดตาม บันทึกข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากร เพื่อหาแนวทางแก้ไขหรือพัฒนาบุคลากรในส่วนที่ยังบกพร่อง

5.4 ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า สถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานในสภาวะวิกฤต ไว้รองรับสถานการณ์วิกฤต วางแผนการดำเนินงาน โดยพิจารณาจากความต้องการและเหมาะสมกับสภาวะวิกฤต มีแผนเผชิญเหตุและมีการซ้อมแผนโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ 1) ระยะก่อนเกิดวิกฤต 2) เกิดวิกฤต 3) ระยะหลังเกิดวิกฤต มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การจัดเวรยาม ผู้บริหารควรติดตามแบบประเมินผลการดำเนินงานเพื่อวัดความสำเร็จและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการบริหารทั่วไปในสภาวะวิกฤตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาขาด

การวางแผนการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม เช่น การดำเนินการจัดทำแผนการรักษาความปลอดภัย การจัดเวรยาม ภายใต้สภาวะวิกฤต สอดคล้องกับแนวคิดของ รัชตภรณ์ ชัยประภา (2566: 92) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาโรงเรียน สันทรายหลวงอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 2 ว่า แนวทางการบริหารจัดการความปลอดภัย 1) การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน 2) การสร้างการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานความปลอดภัยกับชุมชน และภาคีเครือข่าย 3) การจัดระบบช่องทางการสื่อสารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา กำหนดรูปแบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมทั้ง 3 ช่องทาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ วารินทร์ (2563: 97) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบ่งเป็น 3 ด้าน รวมทั้งสิ้น 14 รายการ ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านความปลอดภัย มี 5 รายการ เช่น ติดตั้งสัญญาณระบบป้องกันภัย ด้านที่ 2 ด้านสิ่งแวดล้อม มี 4 รายการ เช่น จัดทำแผนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และด้านที่ 3 ด้านอาคารสถานที่ มี 5 รายการ เช่น มีการวางแผนการโครงสร้างด้านอาคารสถานที่

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

แนวทางที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการใน สภาวะวิกฤต ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 2

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤตต่าง ๆ เพื่อให้สามารถลดผลกระทบ ต่อการจัดการศึกษา สอดแทรกความรู้เรื่องการเอาตัวรอดในวิกฤตต่าง ๆ กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณในการ สนับสนุนกิจกรรม และจัดสรรงบประมาณในการสร้างความปลอดภัยของอาคารเรียนหรือสิ่ง อำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับมือกับสภาวะวิกฤต
3. ด้านการบริหารงานบุคคล สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุน ฝึกอบรมครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤต เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือ
4. ด้านการบริหารทั่วไป สถานศึกษาต้องมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การจัดเวรยาม

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1. ควรนำแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของสถานศึกษาที่ได้จากการวิจัยไปทดลองปฏิบัติจริงในสถานศึกษาหลายระดับ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและประเมินสภาพจริง เพื่อปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมต่อไป

2. ควรศึกษาการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตที่เจาะจงมากขึ้น เช่น การบริหารจัดการ การรับมือกับภัยคุกคามภายนอกของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการวิกฤตในหลากหลายรูปแบบ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากแนวทางการบริหารจัดการในสภาวะวิกฤตของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 มีดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤต โดยการนำเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษา บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน สอดแทรกความรู้เรื่องการเอาตัวรอดในวิกฤตต่าง ๆ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการรับมือกับสภาวะวิกฤต สร้างความปลอดภัยของอาคารเรียนหรือสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการบริหารงานบุคคล สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุน ฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับสภาวะวิกฤต เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือ 4) ด้านการบริหารทั่วไป สถานศึกษาต้องมีแผนเผชิญเหตุและมีการซ้อมแผนและมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การจัดเวรยาม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานในสภาวะวิกฤตไว้รองรับสถานการณ์วิกฤต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: พรณพรมทอง.
- ชาญวิทย์ ดาวประทีป. (2550). การวางแผนบริหารจัดการภาวะวิกฤต กรณีศึกษา: โรงงานผลิตเหล็กเส้นกลม. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ วารีนิล. (2563). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัด

- อ่างทอง. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- รชตภรณ์ ชัยประภา. (2566). แนวทางการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาโรงเรียน สันทรายหลวงอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์มจร วิทยาเขตแพร่**, 9(1), 92.
- วันทนา ฤทธิยง. (2565). การระดมทรัพยากรทางการศึกษา. **วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี**, 5(2), 134.
- วัสสิกา รุมาคม. (2565). การบริหารสถานศึกษาในยุคความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19. **วารสารมหาจุฬานาครธรรม์**, 9(6), 16.
- วิภาดา สารมัย (2562). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร การศึกษา**. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยราชชมงคลธัญบุรี.
- แววตา ชุ่มอิม. (2562). แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สัมมา รณิธย์. (2554). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารมหาวิทยาลัย. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา.
- สิริพร โยศรีธา. (2564). แนวทางการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาอำเภอลานสัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์.